

Llatí (optativa de quart)

La matèria de llatí, opcional a quart curs, suposa un apropament específic a la llengua i cultura llatina, amb continguts lingüístics i culturals complementaris entre si i units pel seu caràcter d'aportacions substancials del que es coneix com a herència clàssica. S'adreça a totes les noies i els nois d'aquest curs aportant continguts de l'educació bàsica com a complement dels aprenentatges lingüístics i comunicatius i dels coneixements de l'herència cultural. Per a l'alumnat que pretén cursar el batxillerat d'humanitats i ciències socials, es planteja com a introducció als seus estudis.

La matèria persegueix dos objectius fonamentals: iniciar un estudi bàsic de la llengua que és l'origen de la família lingüística de les llengües romàniques, i conèixer els aspectes més rellevants de la cultura i la societat romanes per poder relacionar-los amb els del món actual. El primer objectiu ajuda a millorar el coneixement i ús de la llengua de l'escola, com a instrument primordial d'aprenentatge i comunicació; el segon aporta dades per a una interpretació més ponderada de la societat actual. Ambdós col·laboren eficaçment en l'adquisició de competències bàsiques i contribueixen a l'assoliment dels objectius de l'etapa d'educació secundària obligatòria.

Competències pròpies de la matèria

La competència bàsica que es pretén desenvolupar en les activitats d'aquesta matèria és la competència comunicativa. Per això els continguts pròpiament lingüístics ocupen una part important de la matèria, atès que la llengua llatina és una de les més importants aportacions del món clàssic a la civilització occidental; per evolució o per influència lèxica, el llatí és present en les llengües que utilitzem o en les que són objecte d'aprenentatge.

Més en concret, l'estudi del sistema de la llengua llatina, com a model de llengua flexiva, incideix en l'àmbit dels coneixements sobre el funcionament de la llengua i el seu aprenentatge ja que permet, per mitjà de la comparació, una reflexió profunda sobre els elements lingüístics i els mecanismes sintàctics de les llengües ensenyades a l'escola i les d'ús de l'alumnat. El coneixement del llatí, encara que sigui bàsic, fa possible entendre les llengües romàniques com el resultat concret d'una evolució i apreciar en quina mesura la seva estructura i el seu lèxic estan amb deute amb la llengua de la qual procedeixen.

Les activitats de la llengua llatina també incideixen en el desenvolupament de la competència estètica i literària: la lectura de textos literaris, traduïts o no, és una porta oberta al coneixement de les arrels de la nostra literatura i ajuda a descobrir com temes i tòpics de la cultura llatina s'han transmès fins avui i segueixen impregnant molts escrits actuals.

Pel que fa a la competència plurilingüe i intercultural, l'estudi de la llengua i la cultura llatina és la porta cap a la intercomprensió entre les llengües romàniques i, alhora cap a una valoració més ponderada de la diversitat

lingüística i cultural, ja que l'origen comú dona una mateixa validesa a totes les llengües sigui quina sigui la quantitat de parlants i l'actual situació de reconeixement. Caldrà ser molt sensible i mostrar com l'extensió de les llengües romàniques no ha de ser impediment per al rebuig de l'etnocentrisme i el reconeixement d'altres llengües i cultures, i de la seva valoració com a riquesa de la humanitat.

Aportacions de la matèria a les competències bàsiques

Com passa en la resta de matèries lingüístiques, el Llatí fa una contribució a les competències comunicatives i les metodològiques. Aquesta matèria, a més, en fa una altra de més precisa a la competència artística i cultural, i a la competència social i ciutadana. La història i evolució de la llengua llatina aborda el coneixement del marc geogràfic i històric i dels aspectes més rellevants de la societat romana, des de la qual s'han transmès maneres de viure, institucions o creacions literàries, tècniques i artístiques que són a la base de la configuració i del progrés d'Europa.

Aquest coneixement suposa un referent necessari per rastrejar els antecedents històrics de l'organització social o de la delimitació dels drets de les persones. La cultura que ha modelat el nostre present i impregna bona part dels nostres cànons estètics del món occidental, és també transmissora de valors, que entronquen la nostra herència cultural amb les arrels del món clàssic.

Estructura dels continguts

D'acord amb el plantejament d'un enfocament funcional de l'ensenyament de les llengües, els continguts de la matèria s'organitzen en tres blocs: el sistema de la llengua llatina; la història i l'evolució de la llengua llatina; i la cultura llatina: del món clàssic a l'actualitat. Aquest repartiment no suposa una temporització de la seva presentació i desenvolupament, sinó que justament la interrelació entre els diferents blocs ha de ser la clau per a un aprenentatge més significatiu i eficaç.

Els dos primers blocs posen l'accent en continguts pròpiament lingüístics i s'interrelacionen, contribuint no tan sols a un coneixement de la llengua llatina sinó a un coneixement més precís de la pròpia llengua i de les llengües de l'escola.

El darrer bloc, la cultura llatina: del món clàssic a l'actualitat, tracta dels aspectes més rellevants de la cultura romana i posa l'accent en la pervivència del món clàssic que ofereix el món contemporani, en l'anàlisi comparativa dels seus corresponents antecedents clàssics i en la valoració crítica dels aspectes de continuïtat evolució i canvi.

Consideracions sobre el desenvolupament del currículum

La distribució dels continguts, alhora que n'implica un tractament específic, obliga també a situar-los en un context general en què els diversos elements troben una explicació relacionada i coherent. L'ensenyament i aprenentatge de la matèria ha de ser funcional i útil en diversos contextos d'aprenentatge, en el

desenvolupament personal i social, i ha de permetre establir les bases suficients per a la continuació, en el seu cas, dels estudis relacionats amb les humanitats i les ciències socials. Per mitjà dels seus objectius i continguts, la matèria de llatí ha de servir a tot l'alumnat que la cursi per potenciar un llatí útil per a la vida actual i per ajudar a adquirir, en un grau satisfactori, les competències que s'han d'assolir en l'etapa.

Aquest principi general de la funcionalitat cal aplicar-lo des del començament i, per tant, és molt important que l'alumnat percebi el llatí com quelcom proper que pot identificar en moltes situacions de la seva vida quotidiana. En primer lloc cal fer que la reflexió sobre les llengües romàniques i els aspectes històrics i socials siguin el marc de descoberta de la llengua que doni sentit als treballs sobre el sistema de la llengua llatina.

L'estudi del llatí ha de partir de la comparació dels textos originals i traduïts de diferents moments de la seva història, presentant-los amb dificultat progressiva i d'acord amb el treball que es vagi fent a les altres matèries lingüístiques del currículum, fet que ha de permetre reflexionar i facilitar la transferència d'aprenentatges (la intercomprensió), entre les llengües romàniques i també amb les altres que s'ensenyen al centre. Això es facilitarà alhora amb l'estudi de la història i evolució de la llengua llatina que aporta a l'alumnat els coneixements necessaris per entendre l'evolució lingüística, determinar els processos de canvi fonètic i semàntic i il·lustrar els procediments que actuen en la formació del lèxic.

La pràctica de la traducció constitueix una experiència de descoberta de la llengua i alhora d'investigació que utilitza la lògica del pensament, afavoreix la memòria i potencia els hàbits de disciplina en l'estudi, habilitats amb les quals es raona millor i s'aprèn a aprendre.

El treball dels aspectes culturals i socials es farà també a partir dels aprenentatges de les matèries de ciències socials i visual i plàstica. Els textos i documents necessaris per al treball de la matèria es poden presentar en diversos suports, incloent-hi les TIC i els mitjans audiovisuals.

OBJECTIUS

La matèria de llatí de l'educació secundària obligatòria té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Reconèixer elements de la llengua llatina observables en qualsevol suport material.
2. Identificar i relacionar els elements gramaticals, lèxics i sintàctics de la llengua llatina que permetin l'anàlisi i traducció de textos senzills.
3. Traduir textos llatins de dificultat elemental a partir de l'adquisició dels mecanismes d'anàlisi.
4. Identificar en la llengua oral i escrita elements del vocabulari i les estructures gramaticals llatines.

5. Conèixer l'origen i evolució de les llengües romàniques per valorar els trets comuns i la diversitat lingüística com a mostra de la riquesa cultural dels pobles d'Europa.
6. Aplicar les regles fonamentals d'evolució fonètica del llatí a les llengües romàniques, per identificar les paraules patrimonials, els cultismes i les expressions llatines en diferents contextos lingüístics.
7. Aplicar la intercomprensió entre les llengües romàniques i per a la comprensió del lèxic comú i del vocabulari culte, científic i tècnic, prenent com a base els coneixements de la llengua llatina.
8. Reflexionar sobre els elements formals i els mecanismes de les llengües conegudes per l'alumnat a partir de la comparació amb el llatí, model de llengua flexiva.
9. Valorar els aspectes cabdals de la cultura i la civilització romanes a partir de la identificació de la seva pervivència en el nostre patrimoni cultural, artístic i institucional.
10. Valorar el patrimoni literari, els gèneres i obres principals, com a base comuna de la història literària universal.

Quart curs

Continguts

El sistema de la llengua llatina

- Reconeixement de l'abecedari i la pronúncia del llatí. Lectura de textos escrits en llatí i en diferents suports materials com pedra, paper, pergamí o paper, reconeixement dels termes transparents i, comparant aquests textos i les seves traduccions amb d'altres de diferents llengües actuals, identificació de paraules, frases fetes (a priori, maremagnum, tros de quòniam, etc.) abreviatures (etc. e.g., i.e, etc.) i altres elements lingüístics.
- Caracterització del llatí com a llengua flexiva. Reconeixement de les diferències i semblances bàsiques entre l'estructura de la llengua llatina i la de les llengües romàniques, o altres conegudes per l'alumnat, a base de contrastar formes de textos originals i les seves traduccions. Els casos i els seus principals valors sintàctics.
- Ús d'estratègies per a la intercomprensió entre llengües romàniques a partir del reconeixement dels elements de la llengua llatina (sobretot lèxics). Aplicació d'aquestes estratègies a la comprensió de llengües de l'estat espanyol, a partir de la seva relació amb el llatí. Confecció d'un lèxic llatí de freqüència i aplicació d'aquest a contextos diferents d'aquells on s'ha après.
- Identificació de les classes de paraules. Reconeixement de les categories gramaticals de flexió llatina i comparació amb els elements flexius de algunes llengües actuals. La flexió nominal, pronominal i verbal.
- Reconeixement de les estructures oracionals bàsiques del llatí. Concordança i ordre de paraules. Nexos coordinants més freqüents. Anàlisi morfosintàctica, traducció de textos breus i senzills en llengua llatina i retroversió d'oracions simples.
- Valoració de la llengua llatina com a instrument per a la comprensió del sistema de les llengües romàniques. Interès per la intercomprensió entre les llengües romàniques i per descobrir les arrels llatines de les llengües de l'escola i d'altres que coneix l'alumnat.

La història i l'evolució de la llengua llatina

- Identificació del vocabulari de la ciència i de la tècnica. Reconeixement d'ètims grecs i llatins a les terminologies específiques. Llatinismes i locucions llatines. Reconeixement de les expressions llatines incorporades a les llengües que es parlen actualment.
- Anàlisi de l'aportació lèxica del llatí a les llengües actuals a partir de camps lèxics o semàntics molt comuns, com el mesos de l'any. Lectura de textos

en aquestes llengües i identificació dels termes d'origen llatí en textos escrits en aquestes llengües.

- Reconeixement de l'origen i evolució del llatí. Llatí culte i llatí col·loquial. Diferenciació entre llengua parlada i escrita. El llatí en l'època medieval i la seva permanència a través dels segles en determinats àmbits de la vida social. El naixement, la vida i la mort de les llengües, aplicar aquests coneixements a llengües derivades del llatí.
- Identificació i classificació de les llengües indoeuropees i de les llengües romàniques a partir de textos o paraules de llengües actuals. Anàlisi dels processos d'evolució de les llengües romàniques, amb especial atenció als canvis fonètics. Termes patrimonials i cultismes, Relació semàntica entre paraules de la mateixa arrel llatina i amb evolucions fonètiques diferents.
- Identificació dels components llatins de les llengües romàniques: lexemes, prefixos i sufixos del llatí, i també alguna referència a la influència indirecta grega, utilitzats a la pròpia llengua. Definició de paraules a partir dels seus ètims. Camps lèxics que es poden analitzar i contextualitzar en situacions reals.
- Reconeixement de l'expansió del llatí a través de les llengües llatines a partir del segle XV. Reconeixement de països on es parlen llengües romàniques i d'organitzacions que fomenten les relacions entre ells.
- Valoració de l'origen comú d'algunes llengües europees. Interès per l'adquisició de nou vocabulari. Respecte per totes les llengües, independentment del nombre de parlants, i valoració de la riquesa cultural que suposa la diversitat lingüística.
- Curiositat per conèixer el significat etimològic de les paraules i interès en la utilització precisa del vocabulari.

La cultura llatina: del món clàssic a l'actualitat

- Lectura de textos diversos, incloent-hi còmics i visionat de pel·lícules o altres documents, on es faci versions amb referència explícita a la cultura llatina o les seves llegendes. Introducció a la important tradició de traduccions en Catalunya.
- Lectura de textos clàssics traduïts al català (triat amb molta cura segons les capacitats lectores i interessos de l'alumnat) i presentació de la important tradició que en aquest camp té el nostre país. A partir de la lectura d'aquests textos, classificació de les característiques dels principals gèneres literaris llatins, i coneixement de la seva influència en les literatures posteriors estudiades per l'alumnat.
- Coneixement del marc històric i cultural de la societat romana, a partir dels aprenentatges fets en altres matèries curriculars i amb la utilització de fonts primàries i secundàries.
- Observació directa i indirecta del patrimoni arqueològic romà, fent servir tota mena de suports materials (especialment les TIC i els mitjans audiovisuals)

per a l'emmagatzematge i recreació posterior d'aquestes informacions, amb l'ús dels aprenentatges de les matèries artístiques, anàlisi, valoració i creació de versions de les obres clàssiques.

- Interpretació i discussió dels referents institucionals i de la vida quotidiana de la civilització de Roma. Comparació i anàlisi crítica de tota mena d'estructures socials, familiars, educatives.
- Reconeixement de la mitologia en tota mena d'arts, literàries, plàstiques i visuals dels romans. La seva influència en altres cultures a partir d'obres literàries, pictòriques, escultòriques i cinematogràfiques.
- Valoració del paper de Roma en la història dels països de la mediterrània i d'altres d'Europa, respecte per l'herència del seu patrimoni arqueològic, artístic i literari, i interès per la lectura de textos de la literatura llatina.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Reconèixer els llatinismes i locucions habituals d'ús llatí incorporades a les llengües conegudes per l'alumnat i explicar el seu significat en expressions orals i escrites per tal de poder transferir-lo a noves situacions.
- Reconèixer els elements morfològics i les estructures sintàctiques elementals de la llengua llatina i comparar-los amb els de les llengües conegudes per l'alumnat.
- Conèixer els elements morfològics i sintàctics bàsics de la llengua llatina per poder traduir textos breus i senzills de manera literal i produir, mitjançant retroversió, estructures oracionals pròpies de la llengua llatina.
- Aplicar les regles bàsiques d'evolució fonètica a ètims llatins productius en relació amb les llengües romàniques, i fins i tot no romàniques; deduir les regles a partir de la comparació amb els termes heretats, i establir la relació semàntica entre un terme patrimonial i un cultisme.
- Identificar components d'origen llatí en paraules del llenguatge quotidià i en el vocabulari específic de les ciències i de la tècnica, i explicar-ne el sentit etimològic.
- Aplicar la intercomprensió entre elements lingüístics de les llengües romàniques a partir d'elements de la llengua llatina.
- Resumir els continguts de textos traduïts d'autors clàssics i moderns i identificar-ne aspectes culturals rellevants.
- Identificar, independentment del suport material, diferents manifestacions literàries i artístiques que la mitologia clàssica, com a font d'inspiració, ha proporcionat al llarg de la història de la cultura, i reconèixer l'empremta de la romanització en el nostre patrimoni cultural.
- Elaborar treballs temàtics senzills, individuals o en grup, sobre aspectes de producció artística i/o cultural, o sobre les institucions públiques i privades, o també sobre qualsevol aspecte de la vida quotidiana a Roma.